

ČLEN(SK)I IN ČLENK(AST)I

doc. dr. Milan Kuhta, univ. dipl. inž. grad.

miso.kuhta@um.si

UM, Fakulteta za gradbeništvo, Smetanova ulica 17, 2000 Maribor

Ana Brunčič, univ. dipl. nov., dipl. inž. grad. (UN)

ana.bruncic@gmail.com, koning@siol.net

Koning, d. o. o, Mestni trg 7, 3210 Slovenske Konjice

Povzetek | Terminološki kotichek obravnava problematiko rabe pridevnika členski v pomenu členkast, kar je po vseh terminoloških in splošnih slovarjih in po pravilih slovenskega besedotvorja neustrezno. Pomanjkanje kulture strokovnega izražanja slovenskih inženirjev gradbeništva je pri uporabi teh dveh pridevnikov očitno, saj stroka po obstoječem terminološkem sistemu za isti pomen – brez pomislekov in zadržkov – uporablja dva različna pridevnika: členkasto vpetje in (dvo-)členski lok. Urejen terminološki sistem mora temeljiti na pravilih besedotvorja in strokovni korektnosti, saj le tak zagotavlja enoumno in jasno komunikacijo med strokovnjaki.

Ključne besede: gradbeništvo, terminologija, členek, členkasti, členski

1 • UVOD

Zapuščina strokovnega gradbeniškega besedišča nemalokrat poskrbi za dobro voljo – če se nelogičnim jezikovnim domisliscam le znamo oz. smemo nasmejati. Še večkrat pa

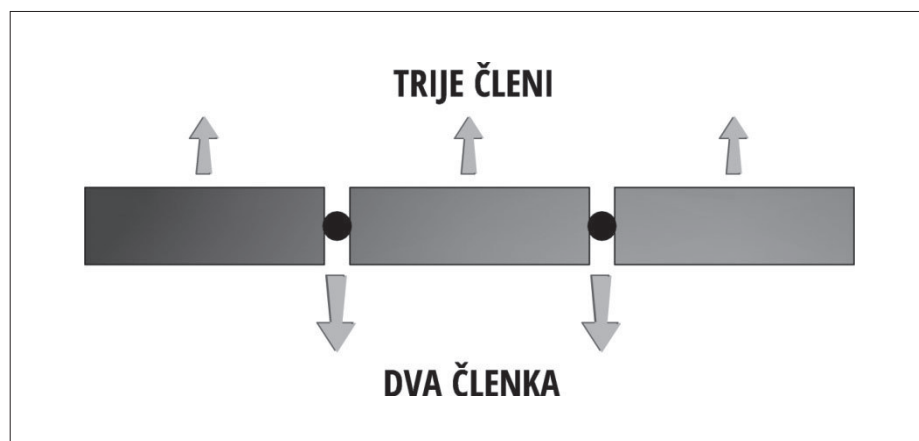
žal za slabo voljo poskrbijo konservativneži, ki tovrstne neumne in nepremišljene tvorjenke (največkrat iz tujega jezika) na vse pretege zagovarjajo in se jim nikakor niso pripravljani

odreči, ker je »tako vedno bilo in tako vedno bo«. Razumnih argumentov – razen nekajletnega obstoja in posledične uveljavljenosti besede – seveda nimajo, imajo pa morda »slab spomin«, predvsem pa položaj, moč in vpliv, s katerimi lahko »nepremišljeni« izraz prenašajo na mlade inženirje in ga tako »ohranjajo pri življenju«.

2 • RAZPRAVA

Tokrat se bomo lotili konstrukcij s členki. Členek je v gradbeništvo povsem enoumen pojem, v lepi knjižni slovenščini zgib (SAZU, 1994), v vsakdanjem gradbeništvo stik elementov konstrukcije, ki omogoča njihov medsebojni zasuk, za študente, ki se ukvarjajo s statiko konstrukcij, pa točka, v kateri ni upogibnih momentov. Tudi sestava »konstrukcije« na sliki 1 je povsem jasna: gre za tri člene, ki so povezani z dvema členkoma.

Tvorjenje (kakovostnega) pridevnika (kakšen?) iz besede členek načeloma ni težavno, obe različici (pomensko istega) pridevnika pa navaja tudi že Splošni tehniški slovar (Struna, 1978): (1) členkast in (2) členkovit. Tak, ki ima člene, je v slovenščini torej členkast. Če ima dva členka je dvočlenkast, če so členki trije, tri- ali tročlenkast itn. »Konstrukcija« na sliki 1 je torej tričlenska, ker je sestavljena iz treh členov, oziroma dvočlenkasta, ker ima

Slika 1 • Razlika med členom in členkom

dva členka. Bodimo konkretnější: lok, ki ima obe peti v temelja členkasto vpeti oz. sta ti členkasto podprti, je dvočlenkasti lok, če pa

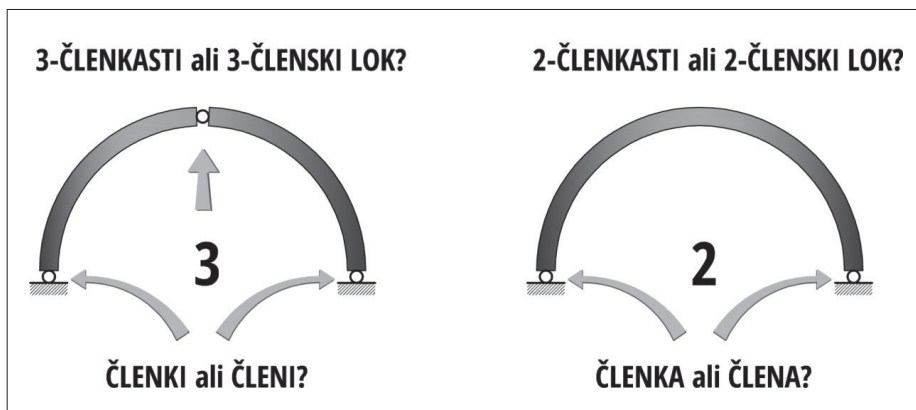
dodamo še temenski členek, dobimo tri- ali tročlenkasti lok. Povsem enako je z okvirjem. Žal inženirjev, ki bi ob vsem drugem

razmišljali še o jeziku, ki ga uporabljajo, očitno ni prav veliko: v slovenskem gradbeniškem jeziku imamo namreč »togo zabetonirane« dvočlenske oz. tročlenske loke in okvirje. Po pravilih slovenskega besedotvorja (Toporišič, 1976) so to loki in okvirji, ki imajo dva oz. tri člene in ne členke.

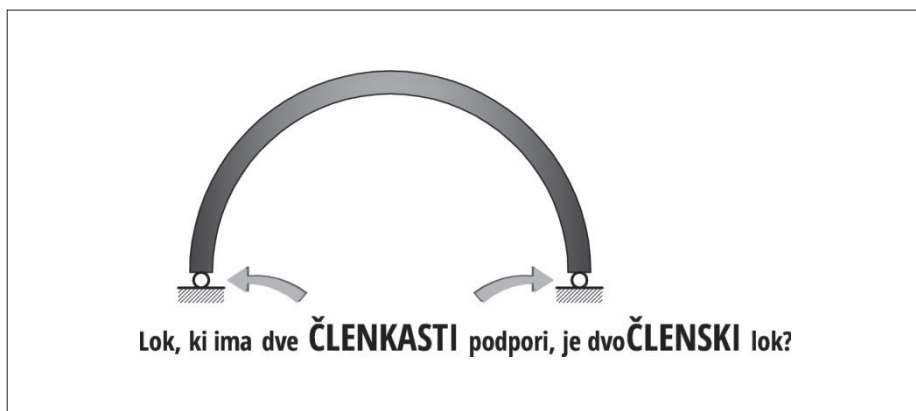
Člen in členek – jezikovno sicer bližnja sorodnika – v gradbeništvu nista sopomenki, pravzaprav gre za dva povsem različna pojma. Ustaljenost gor ali dol, pridevnika dvočlenski in tročlenski sta v pomenu dvočlenkasti in tročlenkasti očitno napačna. Njuna popularnost je zgolj posledica prevlade lenobne navajenosti nad strokovno in jezikovno korektnostjo. Če zgornja oznaka ne vzbudi zadrege, jo bo morda vprašanje: Iz katerih dveh členov pa je sestavljen dvočlenski lok (prim. slika 3)?

Še hujšo zadrego bo morda povzročilo vprašanje: Zakaj poznamo členkasto vpetje in členkasto podporo, ne poznamo pa členkastega loka, čeprav poimenovanje obojega izvira iz istega pojma – členka?

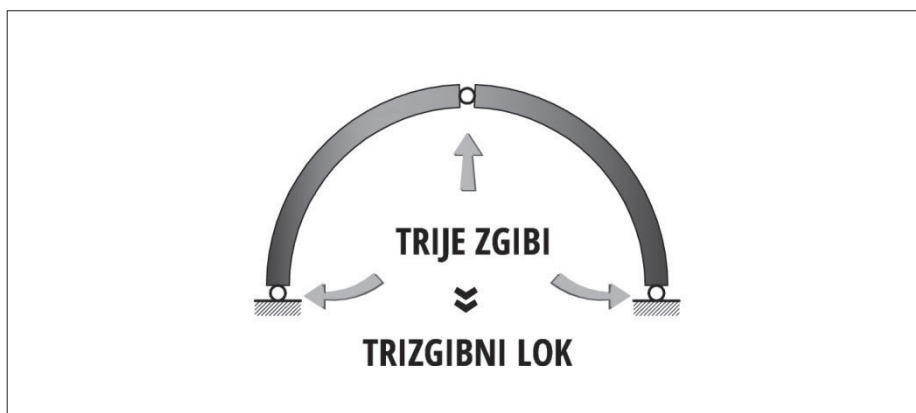
Problem »neumnega« poimenovanja ni nov, glede na vsa opozorila pri navedbi obeh izrazov v Splošnem tehniškem slovarju (Struna, 1978), je trmoglavo vztrajanje pri napačnem starejšem od samostojne Slovenije. Slovar namreč pri geslu členast dodaja razlago, da je to tak, ki je sestavljen iz členov, nadaljuje pa z opozorilom, da je treba izraz razlikovati od izraza členkast. Pri geslu členski slovar opozarja na nepravilno rabo pridevnika v zvezi dvočlenski, mnogočlenski, tričlenski lok. Pravzaprav avtorji slovarja tako rabo označujejo celo za »nedopustno za tehniški jezik«, ob primerih »nedopustne« rabe pa kot pravilno obliko navajajo: dvotečajni ali dvozgibni, trotečajni ali trozhibni lok. Ko bi namesto členka v slovenščini uveljavili zgib, bi težav s smiselnostjo izrazja ne imeli: pridevnik samostalnika zgib je namreč samo eden – zgibni –, dvozgibni lok in zgibna podpora pa jezikovno in strokovno povsem korektna.

Slika 2 • Členkasti ali členski?

Slika 3 • Obstoječ terminološki sistem?

Slika 4 • Zgib in zgibni

3 • SKLEP

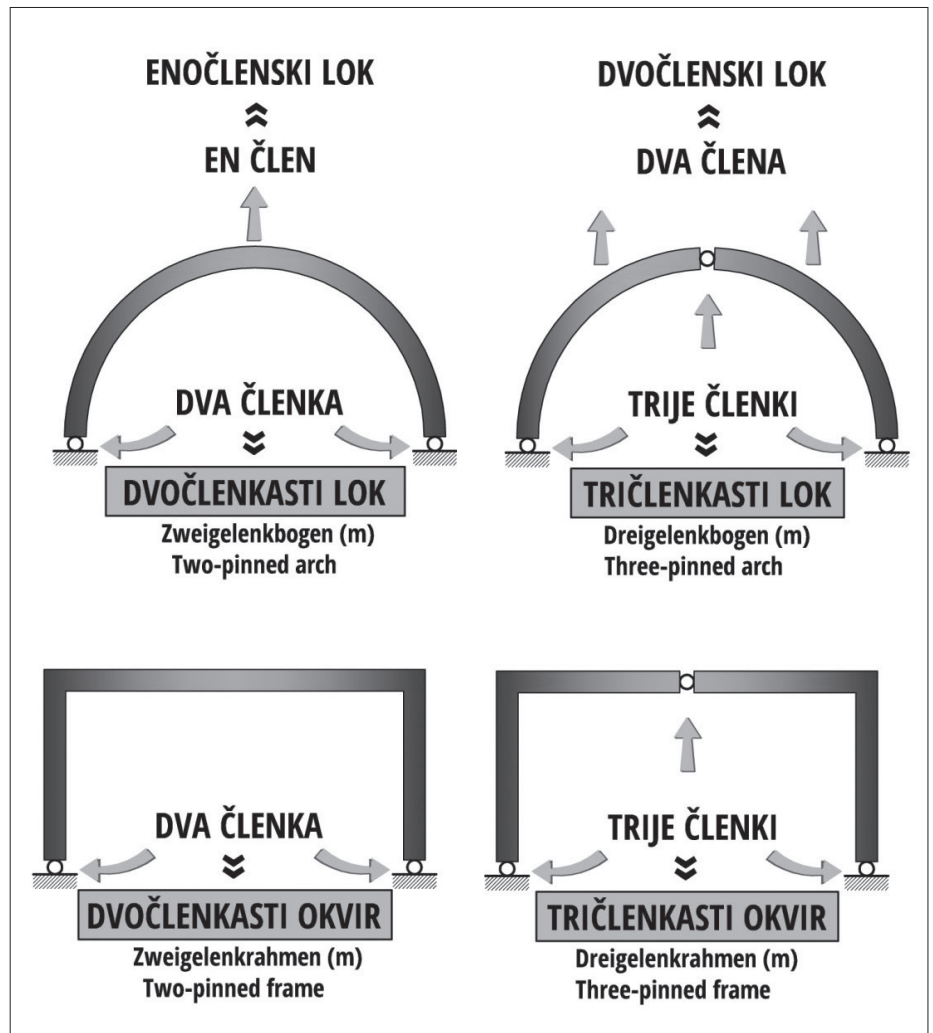
Ker bi oba »zhibna« izraza v konservativnih gradbeniških krogih najverjetneje povzročila predvsem vihanje nosu in zavijanje z očmi, predvsem pa poskrbela za še večji odpor do slovenščine, je najbolje spodbujati uporabo pravilnega »členkastega« izrazja: členek

– členkast. Pretvorba pridevnika členski v pridevnik členkasti žal ni delo lektorjev, ker ti iz slovenskih slovnice, pravopisa in slovarja ne morejo razbrati, koliko členkov ima konstrukcija, zato se bomo morali – četudi nam izraz ni všeč – disciplinirati kar strokovnjaki

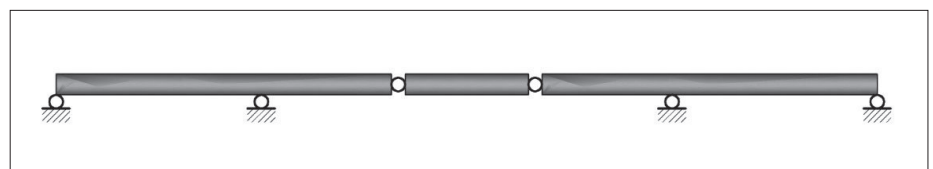
sami, ga usvojiti, zavestno uporabljati in prisiliti recenzente, da poleg strokovne recenzije strokovnih in znanstvenih besedil opravijo tudi terminološko recenzijo.

Konstrukcije s členki, tj. členkaste konstrukcije, niso več v modi, zato bomo svojo strokovno podkovanost in sposobnost discipliniranja pokazali pri sanacijah: bomo sanirali dvo- oz. tročlenkaste konstrukcije ali njihove dvo- oz. tročlenske strokovno in

jezikovno nepravilne popačenke? Da bo delo lažje steklo, najprej utrdimo snov: kakšen je nosilec na sliki 6?

Slika 5 • Korektni terminološki sistem z ustrezniki v angleškem (Gorse, 2012) in nemškem (Heidenreich, 2014) jeziku

Slika 6 • Gerberjev oz. dvočlenkasti nosilec

4 • LITERATURA

- Gorse, C. A., Johnston, D., Pritchard, M., Oxford dictionary of construction, surveying and civil engineering, University Press, Oxford, 2012.
- Heidenreich, S., Englisch für Architekten und Bauingenieure, English for Architects and Civil Engineers, Springer Vieweg, Wiesbaden, 2014.
- SAZU, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Slovar slovenskega knjižnega jezika, DZS, Ljubljana, 1970.
- Struna, A. in sodelavci, Splošni tehniški slovar, I. del, A–O, II. del P–Ž, 2. izdaja, Zveza inženirjev in tehnikov SR Slovenije, komisija za založništvo, tehniška sekcija Terminološke komisije SAZU, Ljubljana, 1978, 1981.
- Toporišič, J., Slovenska slovnica, Založba Obzorja, Maribor, 2000/1976.